

„כאשר תתחזק מצריים ומצבה ישתנה. תקום ותאמר: לא! אולצתי

לקבל את ההסכם הזה תחת לחץ! יש לשנות אותו!”

והנעלמים על מהלכי המעצמות הגדולות במרחב, קודם למלחמת יום הכיפורים ואחרי שהגיעה מצריים לידי החלטה על הסכם שלום נפרד עם ישראל הוא נשאר מתנגד חריף להסכם זה. פאהמי מעניק ראיונות רק לעיתים נדירות. את התפטרותו כימעת שלא הסביר בפומבי. אבל עתה הסכים פאהמי לדון בהתפתחויות במרחב עם מארק ברוז'ונסקי, מומחה למדיניות ארצות-הברית במרחב, המדווח להעולם הזה.

כאשר הודיע אנוור אל-סאדאת, נשיא מצריים, על יציאתו ל„שליחות הקדושה“ לירושלים, בחודש נובמבר 1977, התפטר איסמאעיל פאהמי מתפקידו כשר החינוך, אחרי שכהן בתפקיד זה מאז 1972. כיום עוסק פאהמי בכתיבת זיכרונותיו, בדירתו עמוסת המזכרות, הנשקפת אל הנילוס, שברובע זאמאלק בקאהיר. במשך חמש שנים שימש פאהמי כיועץ אישי של אל-סאדאת, וסייע לו בכל מהלכיו במוסקווה ובוואשינגטון. רק פאהמי, חוץ מסאדאת, יודע את כל הפרטים הקטנים

„איננו ענוסקים

בפרשת אהבים!”

שאלות יידונו... וגם ההליכים, כל מה שנוגע לוועידה חשובה כמו זינווה. יחד עם זאת, אתה זוכר בוודאי גם שהנשיא קארטר וסיירוס ואנס נשאו ונתנו עם הרוסים במשך תקופה ארוכה, על יצירת מיסגרת לפיתרון בעיית המיזרח-התיכון אחת ולתמיד. ב־1 באוקטובר 1977 פורסמה ההצהרה המשותפת.

פאהמי

האם, לדעתך, כאשר נסע הנשיא ארי נאדאת לראשונה לישראל, הוא העלה ככלל בדעתו שיגיע לידי מה שנראה למרבית העולם כשלום נפרד עם הישראלים? או שמא הבין רק לאחרונה שהוא המורכב שיוכל להשיג מהי ישראלים ומן האמריקאים? אחת הסיבות העיקריות לכך שסירבתי להצטרף אל

”

”

בבוא היום יגידו המצרים: „ההסכם הושג תחת לחץ. יש לשנותו!” והעניין יתחיל מחדש

מצריים היא חלשה וישראל היא חזקה – לכן תכתיב ישראל דצונה בעניין הפלסטנינים

”

”

ובכן, עבודה חשובה ורצינית מאד כבר נעשתה. כתוצאה מכך פורסמה ההצהרה המשותפת המפורסמת ב־1 באוקטובר. מה היתה ההצהרה הזאת? למעשה היתה זו המיסגרת הממשית להסכם כולל, כשכל הצדדים הנוגעים בדבר משתתפים ושני יושבי-הראש הם שתי מעצמות-העל.

פאהמי: „אינני מאמין שפוליטיקאים יכולים להפוך פסיכיאטרים...”
ראשית, עד לביקורו של הנשיא אל-סאדאת בישראל עמלו הנשיא קארטר וסיירוס ואנס ועמיתיהם ככל יכולתם, כדי לכנס את ועידת זינווה. והם עמדו להצליח. אין ספק בכך.
אתה מתכוון: ההצדקה לכנס את הוועידה, הן, אבל לא כהכרה להשיג הסכם כתוצאה ממנה?
כמובן. תחילה עמדו להביא את כל הצדדים לזינווה.

זאת הסיבה שעוד בהתחלה, כשהנשיא אל-סאדאת נסע לירושלים, נרתעו הנשיא קארטר ועמיתיו מלתמוך בזינומה זו. כעבור זמן-מה לא נותרה להם עוד ברירה אלא לתמוך בנשיא אל-סאדאת. אבל בהתחלה לא תמכו הנשיא קארטר והממשלה שלו בעניין כולו בלב שלם. הם המתונו מעט, לראות איך יפול דבר. אבל אחרי שבתנו את כל הבעד והנגד, לא היתה להם ברירה אלא לתמוך בכך. ומדוע?

מפני שכאן מדובר במדינה הערבית הגדולה ביותר במרחב, המציעה לחתום שלום נפרד עם ישראל. אם כך, למה שהאמריקאים לא ייצאו נשכרים מזה, אם להביא בחשבון את בעיות-הפנים שלהם עם הקהילה היהודית והלובי היהודי?

אם ידע אל-סאדאת שוועידת זינווה עתידה להתכנס כעבור חודשים ספורים, ושהי אמריקאים והרוסים רציניים ככוונתם לדחות לקראת הסכם כולל, נובע מזה שהוא התכוון לחבו בתהליך זה.

אינני יודע. מה שאני יודע בבירור הוא, שאיני מסוגל להאמין שהנשיא קארטר, אחרי שהגיע לשלב זה בהכנות לוועידת זינווה ולהסכמה עם הרוסים בדבר ההצהרה, התכוון „לשחק מישחקים” – לא הוא, ולא הרוסים.

הנשיא אל-סאדאת ידע בוודאי, שכנסים עתידים לישראל יפתח במשאומתן נפרד, ושתהי ליד ההכנה לוועידת זינווה לא יימשך. הוא היה חייב להבין זאת.

לא, אינני שותף לדעתך שהנשיא אל-סאדאת עשה זאת בכוונה תחילה, כדי לחבל בוועידת זינווה. אינני סבור כך. זאת, משום שמצריים עצמה שיתפה פעולה עם הנשיא קארטר באופן רישמי, בעניין כינוס הוועידה. לא התנגדו

”

לשם מה, לעזאזל, אני צריך את האך־5? אבד עליהם הכלח! זהו לעג לרש!

”

כדי שיישבו שם ויישאו ויתנו. והוועידה היתה עתידה להתכנס, כימעת ללא-ספק, בשלב כלשהו בשבוע האחרון של דצמבר 1977. והרוסים עמדו להשתתף בה. הנשיא קארטר עצמו תיכנן את כל העניין – את הבסיס וההליכים וכו'. אתה זוכר בוודאי את נוסח קארטר לזינווה – איך תתכנס הוועידה, מי ישתתף בה, אילו

הנשיא אל-סאדאת (בביקורו בירושלים). היתה העובדה, שהדבר היחיד שהיה יכול לצמוח מדבר כזה היה הסכם שלום נפרד, ותורלא. ומשום כך התפטרתי.
האם באוקטובר 1977 לא ראתה כל תיקי וזה לפריצת דרך פסיכולוגית? האם לא האמנת שהישראלים והאמריקאים ייזכו באמת לקראת הסכם כולל? האם צפית מראש את ההסכם הנפרד הזה?

בהחלט. כיוון שלא היתה שום אפשרות אחרת. לא היו כל הכנות מראש לקראת צעד כזה יוצא-דופן. חוששני שאנשים מנסיים, מסיבה זו או אחרת, להצדיק צעדים פוליטיים חשובים על בסיס פסיכולוגי. אבל אני אינני מאמין שהפוליטיקאים מסוגלים להפוך פסיכיאטרים בקלות שכזו.

כפוליטיקאי, אני עוסק בדברים על בסיס פרגמאטי, ובמיוחד כשהדברים משפיעים על חיי-אדם, על עתידה של אוכלוסייה שלמה, על ביטחונן הלאומי של אומות, על הצדק, על החוק הבינלאומי, על אמנות הדדיות. איננו יכולים לשחק בכל אלה ולומר שאפשר לטפל בהן באופן פסיכולוגי.

אפילו הישראלים – אם רוצים לפרוט לרגע על מיתרי הגיטארה הפסיכולוגית הזאת – התייחסו לעניין באופן תדי-צדדי. היה ברור בהחלט, שהם אינם יכולים לסכן את הביטחון הלאומי שלהם ואת הפילוסופיה שלהם. רק למען ההשפעה הפסיכולוגית או המחסומים הפסיכולוגיים. כל אלה הם המצאות שתכליתן להצדיק פעולה כזו או אחרת. כשאני מטפל בדברים מסויימים, אני מטפל בהם כפי שהם. אינני חולם.

לעסוק בעתידים של עמים או בעתידו של עמי-שלו כאילו הם היו חלומות – זהו דבר חדש. ככל הנוגע לי, ולא אקח בו חלק.

איננו עוסקים כאן בפרשת-אהבים!
אתה ניהדת משאומתן עם הממשלה החדשה של קארטר במשך ביועם שנה, לפני שעזבת את ממשלת מצריים. מדוע, לדעתך, הסכים קארטר לדעון ההסכם הנפרד – אחר שעמד בתוקף ובקול רם על הסכם כולל ועד מוקדת לפלסטנינים?